

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ

ΑΠΟΦΑΣΗ

Προσφυγή υπ' αρ. 55949/13

ΑΝΩΝΥΜΗ ΓΕΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΤΣΙΜΕΝΤΩΝ ΗΡΑΚΛΗΣ

Κατά

Ελλάδας

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Πρώτο Τμήμα), συνεδρίασε στις 11 Οκτωβρίου 2016 σε Συμβούλιο με την ακόλουθη σύνθεση:

Mirjana Lazarova Trajkovska, Πρόεδρο,

Ledi Bianku,

Λίνο-Αλέξανδρο Σισιλιάνο,

Aleš Pejchal,

Robert Spano,

Pauliine Koskelo,

Tim Eicke, δικαστές,

Και με Γραμματέα Τμήματος τον Abel Campos,

Έχοντας υπόψη την προαναφερθείσα προσφυγή η οποία ασκήθηκε στις 23 Αυγούστου 2013,

Έχοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλε η καθ'ης η προσφυγή Κυβέρνηση και την αντίκρουση της προσφεύγουσας,

Αφού διασκέφθηκε, εξέδωσε την ακόλουθη απόφαση:

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟ

1. Η προσφεύγουσα, η «ΑΝΩΝΥΜΗ ΓΕΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΤΣΙΜΕΝΤΩΝ ΗΡΑΚΛΗΣ» (ΑΓΕΤ ΗΡΑΚΛΗΣ) είναι μια, ελληνικού δικαίου, θυγατρική εταιρεία του γαλλικού ομίλου οικοδομικών υλικών LAFARGE. Ενώπιον του Δικαστηρίου

εκπροσωπήθηκε από τους δικηγόρους Αθηνών Κ. Θεοδώρου, Χ.Συνοδινό και Α.Τσαβδαρίδη.

2. Η Ελληνική Κυβέρνηση, («η Κυβέρνηση») εκπροσωπήθηκε από τον πληρεξούσιό της, τον κ. Κ.Γεωργιάδη, Πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

Α. Τα πραγματικά περιστατικά της υπό κρίση υπόθεσης

3. Τα πραγματικά περιστατικά της υπό κρίση υπόθεσης όπως τα εξέθεσαν οι διάδικοι, συνοψίζονται ως εξής:

4. Η προσφεύγουσα παράγει και εμπορεύεται τσιμέντο και οικοδομικά υλικά. Στην Ελλάδα έχει διάφορα εργοστάσια και εγκαταστάσεις.

5. Με την υπ' αρ. 203/1986 απόφαση της 7ης Αυγούστου 1986, που εξεδόθη κατ' εφαρμογή του Νόμου 1386/1983, ο Υφυπουργός Βιομηχανίας, Έρευνας και Τεχνολογίας έθεσε την προσφεύγουσα υπό την εποπτεία του Κράτους και, ιδίως υπό την εποπτεία του Οργανισμού Ανασυγκρότησης Επιχειρήσεων. Η υπουργική απόφαση διέτασσε την αναγκαστική αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου της προσφεύγουσας κατά 27.754.980.000 δρχ., ήτοι 81.452.619,22 ευρώ, αύξηση που πραγματοποιήθηκε με την κεφαλαιοποίηση των οφειλών της προσφεύγουσας, οφειλών που υπήρχαν κατά την ημερομηνία αυτή προς τους δανειστές του δημοσίου (νομικά πρόσωπα που ανήκαν στο Ελληνικό Δημόσιο) και υπέρ των οποίων εκδόθηκαν οι μετοχές.

6. Στις 18 Σεπτεμβρίου 1986, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή («Η Επιτροπή») ζήτησε διευκρινίσεις από την Ελληνική Κυβέρνηση σχετικά με τις διατάξεις του Νόμου 1386/1983 και την προαναφερθείσα αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου. Με απόφαση της 7ης Οκτωβρίου 1987, έκρινε ότι οι διατάξεις του Ν. 1386/1983 ήσαν σύμφωνες προς τις κοινοτικές διατάξεις περί κρατικών ενισχύσεων με την αιτιολογία ότι αποσκοπούσαν στην άρση σοβαρής διαταραχής της εθνικής οικονομίας, σύμφωνα με το άρθρο 92 της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας («η Συνθήκη»). Έκρινε ότι δεν είχε αντιρρήσεις σχετικά με την εφαρμογή του νόμου αυτού υπό ορισμένες προϋποθέσεις.

7. Με έγγραφο της 15ης Φεβρουαρίου 1988, η Επιτροπή ενημέρωσε την Ελληνική Κυβέρνηση για την απόφασή της να κινήσει την προβλεπόμενη στο άρθρο 93§2 της Συνθήκης διαδικασία σχετικά με την ενίσχυση που χορηγήθηκε στην προσφεύγουσα. Έχοντας διαπιστώσει αύξηση των εξαγωγών ελληνικού τσιμέντου, ιδίως μάλιστα των εξαγωγών της προσφεύγουσας, προς άλλα Κράτη Μέλη της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας, η Επιτροπή έκρινε ότι η εν λόγω ενίσχυση θα μπορούσε να νοθεύσει τον ανταγωνισμό και να επηρεάσει τις ανταλλαγές μεταξύ των Κρατών μελών.

8. Την 1η Αυγούστου 1991, με το πέρας της διαδικασίας, ενέκρινε την ατομική ενίσχυση που χορήγησε το κράτος στην προσφεύγουσα κατ' εφαρμογήν της Υ.Α. 203/1986 (απόφαση 92/C1/03).

9. Το 1992, το Ελληνικό Δημόσιο προέβη στην πώληση της προσφεύγουσας εταιρείας στο πλαίσιο μιας διαδικασίας ανακεφαλαιοποίησης. Η πώληση απέφερε στο Ελληνικό Δημόσιο το ποσό των 120.790.445.400 δρχ. (ήτοι 354.484.065,71 ευρώ). Εν τω μεταξύ, ορισμένοι παλαιοί μέτοχοι της προσφεύγουσας είχαν ασκήσει ενώπιον του Διοικητικού Εφετείου Αθηνών αίτηση ακυρώσεως κατά της υπουργικής απόφασης 203/1986 υποστηρίζοντας ότι ήταν αντίθετη προς τις κοινοτικές διατάξεις περί κρατικής ενίσχυσης. Με την υπ' αρ. 2380/1994 απόφασή του το Διοικητικό Εφετείο απέρριψε την αίτηση. Με την υπ' αρ. 2626/1998 απόφασή του, το Συμβούλιο της Επικρατείας επικύρωσε την απόφαση του Διοικητικού Εφετείου.

10. Στις 6 Ιουλίου 1995 το Πρωτοδικείο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (Tribunal)¹ στο οποίο είχαν προσφύγει στις 27 Μαρτίου 1992 ορισμένοι ανταγωνιστές της προσφεύγουσας, ακύρωσε την απόφαση της Επιτροπής της 1ης Αυγούστου 1991 με την αιτιολογία ότι η Επιτροπή δεν είχε εξετάσει τις συνέπειες της αύξησης του κεφαλαίου της προσφεύγουσας στον ανταγωνισμό και στο ενδοκοινοτικό εμπόριο και παρέπεμψε την απόφαση εκ νέου ενώπιον της Επιτροπής (T-447/93, T-448/93 και T-449/93, *Associazione Italiana tecnico Economica del Cemento et British Cement Association et Blue Circle Industries plc et Castle Cement Ltd et The Rugby Group et Titan Cement Company SA κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, Rec. 1995, p. II-01971). Η

¹ Στμ.: Το Πρωτοδικείο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (Tribunal) από την έναρξη ισχύος της Συνθήκης της Λισαβόνας την 1^η Δεκεμβρίου 2009, καλείται πλέον στην ελληνική γλώσσα «Γενικό Δικαστήριο».

Ελληνική Δημοκρατία, εν συνεχεία η προσφεύγουσα, παρενέβησαν υπέρ της καθ'ης (της Επιτροπής) στη διαδικασία, σύμφωνα με τις αιτήσεις τους και υπέβαλαν τα υπομνήματά τους καλώντας το Δικαστήριο να απορρίψει τις προσφυγές ως απαράδεκτες ή αβάσιμες).

11. Στις 14 Νοεμβρίου 1995, μετά από την προαναφερθείσα απόφαση, η Επιτροπή κίνησε νέα διαδικασία βάσει του άρθρου 93 της Συνθήκης. Επανειλημμένως το 1996 και το 1998, η προσφεύγουσα διαβίβασε παρατηρήσεις στην Επιτροπή. Συμμετείχε σε πολλές συσκέψεις με τις ελληνικές αρχές το 1997 και το 1999, και το 1997 σε συσκέψεις με τους εκπροσώπους της Επιτροπής.

12. Σε μια απόφαση της 17ης Μαρτίου 1999 «για την κρατική ενίσχυση που χορήγησε η Ελλάδα στην εταιρεία ΑΓΕΤ ΗΡΑΚΛΗΣ», η Επιτροπή έκρινε ότι ένα μέρος της ανακεφαλαιοποίησης της προσφεύγουσας (ύψους 2 488 000 000 δρχ. , ήτοι 7 300 000 ευρώ περίπου) δεν ήταν σύμφωνο προς τις κοινοτικές διατάξεις επειδή συνιστούσε κρατική «ενίσχυση» κατά την έννοια του άρθρου 92 §1 της Συνθήκης και αποτελούσε στρέβλωση στη λειτουργία της κοινής αγοράς.

13. Η Επιτροπή εξήγησε ότι, κατά πάγια νομολογία του Πρωτοδικείου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (Tribunal) και λαμβανομένου υπόψη του επιτακτικού χαρακτήρα του ελέγχου των κρατικών ενισχύσεων στον οποίο προβαίνει το Πρωτοδικείο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (Tribunal) δυνάμει του άρθρου 93 της Συνθήκης, οι επιχειρήσεις που τυγχάνουν ενίσχυσης δεν μπορούσαν, κατ' αρχήν, να έχουν δικαιολογημένη εμπιστοσύνη στη νομιμότητα της ενίσχυσης παρά μόνον εάν η ενίσχυση αυτή χορηγήθηκε με τήρηση της προβλεπόμενης στο άρθρο αυτό διαδικασίας. Ανέφερε ότι η έγκριση που είχε δώσει αρχικά στην χορήγηση της ενίσχυσης στην εταιρεία «Ηρακλής» δεν μπορούσε να θεωρηθεί ως δυνάμενη να γεννήσει δικαιολογημένη εμπιστοσύνη στην επιχείρηση-δικαιούχο της ενίσχυσης, αφ'ης στιγμής η απόφαση αυτή είχε προσβληθεί εντός των απαιτούμενων προθεσμιών ενώπιον του Πρωτοδικείου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (Tribunal) το οποίο την ακύρωσε. Η Επιτροπή έκρινε ότι το σφάλμα που είχε διαπράξει η ίδια κατά τον τρόπο αυτό δεν είχε εξαλείψει τις συνέπειες της παράνομης συμπεριφοράς της Ελλάδας.

14. Η Επιτροπή κάλεσε τότε την Ελλάδα να λάβει όλα τα απαραίτητα μέτρα για την είσπραξη της παράνομης ενίσχυσης που είχε τεθεί στη διάθεση της προσφεύγουσας εταιρείας και η οποία κρίθηκε μη σύμφωνη προς τις κοινοτικές διατάξεις, και την επιστροφή του ποσού (βλ. ανωτέρω παράγραφο 12). Ανέφερε ότι η είσπραξη του ποσού αυτού θα γινόταν σύμφωνα με τις διαδικασίες του εθνικού δικαίου και επιπλέον ότι τα προς είσπραξη ποσά ήταν τοκοφόρα από την ημερομηνία κατά την οποία είχαν τεθεί στη διάθεση της δικαιούχου και μέχρι την πραγματική ανάκτηση. Ειδικότερα, στην παράγραφο 134 της απόφασής της ανέφερε τα εξής:

« (...) Όσον αφορά το εάν η ενίσχυση ήταν σύμφωνη προς το άρθρο 92 της Συνθήκης, η προηγούμενη εξέταση δείχνει επίσης ότι ένα μέρος της συνολικής ενίσχυσης ύψους 27.755 εκατομ. δραχμών, ήτοι 25.267 εκατ. δρχ., μπορεί να θεωρηθεί ως σύμφωνο προς την κοινή αγορά (...) στο μέτρο που συμβάλλει στην άρση μιας σοβαρής διαταραχής της ελληνικής οικονομίας χωρίς να ενισχύει αθέμιτα τη θέση της επιχείρησης έναντι των ανταγωνιστών της. Αντιθέτως η ανάλυση αυτή δείχνει επίσης ότι η εταιρεία ΗΡΑΚΛΗΣ υπερκεφαλαιοποιήθηκε κατά 2 488 εκατομ. δραχμ. Για να ακυρωθεί αυτή η στρέβλωση της αγοράς που απορρέει από την ενίσχυση [που καταβλήθηκε], η Επιτροπή καλεί κατά συνέπεια την Ελληνική Κυβέρνηση να ανακτήσει το εν λόγω ποσό από την εταιρεία ΗΡΑΚΛΗΣ. Το ποσό που θα πρέπει να επιστραφεί θα είναι αυξημένο με τόκους [οι οποίοι θα υπολογιστούν] από την ημερομηνία κατά την οποία το εν λόγω ποσό τέθηκε στη διάθεση της δικαιούχου και ως την επιστροφή».

15. Στο δελτίο τύπου που δημοσιεύθηκε την ίδια ημέρα, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανέφερε τα εξής:

«Η Επιτροπή κλείνει τη διαδικασία που είχε κινήσει για την κρατική ενίσχυση υπέρ της ΑΓΕΤ Ηρακλής (Ελλάδα)

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έκλεισε τη διαδικασία που είχε κινήσει για την κρατική ενίσχυση στην ΑΓΕΤ Ηρακλής, τη μεγαλύτερη βιομηχανία τσιμέντου στην Ελλάδα. Η απόφαση αναφέρεται στην κεφαλαιοποίηση χρεών της εταιρείας ύψους 86,2 εκατ. ευρώ (27.755 εκατ. δρχ.) που πραγματοποίησε η ελληνική κυβέρνηση το 1986. Η Επιτροπή εγκρίνει μέρος της ενίσχυσης που χορηγήθηκε στην "Ηρακλής", ύψους 78,5 εκατ. ευρώ (25.267 εκατ. δρχ.) και θεωρεί το υπόλοιπο τμήμα 7,7 εκατ. ευρώ (2.488 εκατ. δρχ.) μη συμβιβάσιμο με την κοινή αγορά. Το τμήμα της ενίσχυσης που δεν είναι συμβιβάσιμο με

την κοινή αγορά πρέπει να ανακτηθεί από την ελληνική κυβέρνηση με τόκους από την ημερομηνία χορήγησής του στην "Ηρακλής" ως την ημερομηνία ανάκτησης».

16. Στη συνέχεια, στις 2 Μαΐου 1999, η Επιτροπή καθόρισε το ύψος του επιτοκίου σε 18% και το ποσό που πρέπει να επιστραφεί σε 21.240.000.000 δρχ. μετά την κεφαλαιοποίηση των τόκων, και κοινοποίησε την απόφαση αυτή στις ελληνικές αρχές με έγγραφο της 28ης Μαΐου 1999.

17. Την 1η Νοεμβρίου 1999, το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους εξέδωσε την υπ' αρ. 647/1999 γνωμοδότηση στην οποία ανέφερε ότι η προσφεύγουσα ήταν η δικαιούχος ενίσχυσης η οποία κρίθηκε μη σύμφωνη προς το κοινοτικό δίκαιο και ότι έπρεπε να την επιστρέψει.

18. Κατά την ημερομηνία αυτή, είχε ήδη διαρρεύσει η προθεσμία των δύο μηνών για προσφυγή ενώπιον του Πρωτοδικείου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (Tribunal) κατά της απόφασης της Επιτροπής της 17ης Μαρτίου 1999.

19. Την 1η Ιουνίου 2000 το Ελληνικό Δημόσιο ζήτησε από την προσφεύγουσα να του καταβάλει το ποσό των 23.771.731.934 δρχ. (ήτοι 69.762.969,73 ευρώ) για ασύμβατη προς το κοινοτικό δίκαιο ενίσχυση και για τόκους της περιόδου από την 1η Ιουνίου 1986 έως την 11η Μαΐου 2000 (αποφάσεις υπ' αρ. 3751/11.05.2000 και 1049/1.6.2000 της Δ.Ο.Υ Αθηνών).

20. Στις 9 Ιουνίου 2000 η προσφεύγουσα κατέβαλε στο Δημόσιο το ποσό των 20.522.813.502 δρχ (ήτοι 60.228.414,31 ευρώ) μετά από νέο υπολογισμό των τόκων για την περίοδο από την 1η Ιανουαρίου έως 11 Μαΐου 2000 και μετά από συμφωνισμό ορισμένων ποσών που οφείλονταν από το Δημόσιο στην προσφεύγουσα.

21. Στις 30 Ιουνίου 2000, η προσφεύγουσα προσέφυγε στο Μονομελές Διοικητικό Πρωτοδικείο Αθηνών, κατά της απόφασης της 1ης Ιουνίου 2000. Με την απόφασή του υπ' αρ. 3432/2001 της 22ας Οκτωβρίου 2001, το εν λόγω δικαστήριο έκρινε ότι ήταν παράνομη η απαίτηση για καταβολή κεφαλαιοποιημένων τόκων και μείωσε το οφειλόμενο από την προσφεύγουσα ποσό στο ποσό των 8.731.636.000 δρχ (ήτοι 25.624.757,15 ευρώ).

22. Με έγγραφο της 25ης Μαρτίου 2002 σε απάντηση αιτήματος των ελληνικών αρχών σχετικά με τον τρόπο υπολογισμού του προς είσπραξη ποσού η Επιτροπή διευκρίνισε ότι το ποσό αυτό είχε υπολογιστεί με την εφαρμογή επιτοκίου αναφοράς ύψους 18% και ανατοκισμό για την περίοδο από τις 7 Ιανουαρίου 1986, ημερομηνία χορήγησης της κρατικής ενίσχυσης, έως την 1η Ιουνίου 1999, ημερομηνία κατά την οποία έπρεπε να γίνει η επιστροφή της ενίσχυσης.

23. Τον Μάρτιο του 2002 και τον Απρίλιο του 2002, το Ελληνικό Δημόσιο και η προσφεύγουσα άσκησαν έφεση κατά της προαναφερθείσας απόφασης ενώπιον του Τριμελούς Πρωτοδικείου Αθηνών. Η προσφεύγουσα υποστήριξε ιδίως, ότι το δικαστήριο με την απόφασή του περί επιστροφής μέρους του ποσού που αυτή είχε λάβει είχε παραβιάσει την αρχή του δεδικασμένου, καθόσον η υπ' αρ. 2380/1994 απόφαση του Διοικητικού Εφετείου Αθηνών η οποία είχε κηρύξει νόμιμη την ανακεφαλαιοποίηση παρήγαγε, κατά την άποψή της, δεδικασμένο (βλ. ανωτέρω παράγραφο 9).

24. Με δύο αποφάσεις, τις υπ' αρ. 2415/2004 και 2417/2004, το Διοικητικό Πρωτοδικείο Αθηνών απέρριψε τις εφέσεις των δύο μερών.

25. Αφενός έκρινε ότι το Διοικητικό Πρωτοδικείο του πρώτου βαθμού δεν είχε παραβιάσει το άρθρο 124 του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας σχετικά με τη δυνατότητα σώρευσης περισσότερων ενδίκων βοηθημάτων στο ίδιο εισαγωγικό της δίκης δικόγραφο. Δέχτηκε ότι το εν λόγω δικόγραφο της προσφεύγουσας συνιστούσε απλή ανακοπή και όχι προσφυγή ακυρώσεως κατά της απόφασης της Επιτροπής της 17ης Μαρτίου 1999. Προσέθετε ότι μια τέτοια προσφυγή μπορούσε να ασκηθεί μόνον ενώπιον του Πρωτοδικείου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (Tribunal) και όχι ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων, και ότι καμία ανακοπή δεν μπορούσε να έχει ως συνέπεια την επιστροφή κάποιου ποσού.

26. Αφετέρου, έκρινε επίσης ότι το Διοικητικό Πρωτοδικείο (πρώτου βαθμού), το οποίο αποφάνθηκε ότι δεν δεσμευόταν από το δεδικασμένο της υπ' αρ. 2380/1994 απόφασης του Διοικητικού Εφετείου Αθηνών δεν είχε παραβιάσει το άρθρο 5 του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας. Κατά την άποψή του, τα εθνικά δικαστήρια δεν μπορούσαν να ελέγξουν τη νομιμότητα της απόφασης της Επιτροπής της 17ης Μαρτίου

1999 εφόσον η προσφεύγουσα δεν είχε αμφισβητήσει τη νομιμότητα της εν λόγω απόφασης ενώπιον του Πρωτοδικείου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (Tribunal). Το Διοικητικό Πρωτοδικείο έκρινε ότι στην υπ' αρ. 2380/1994 απόφασή του, το Διοικητικό Εφετείο δεν είχε εξετάσει εάν η υπουργική απόφαση της 7ης Αυγούστου 1986 ήταν σύμφωνη προς το κοινοτικό δίκαιο, αλλά ότι είχε δεχτεί ότι η υποχρεωτική αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου δεν είχε ζημιώσει τους παλαιούς μετόχους της προσφεύγουσας και δεν είχε προσβάλει ούτε την οικονομική τους ελευθερία ούτε το δικαίωμά τους στην ιδιοκτησία.

27. Τέλος, το Διοικητικό Πρωτοδικείο απέρριψε την έφεση του Ελληνικού Δημοσίου με την αιτιολογία ότι δεν αφορούσε το σκεπτικό της πρωτόδικης απόφασης που είχε αποτελέσει αντικείμενο της έφεσης τη προσφεύγουσας.

28. Το Ελληνικό Δημόσιο και η προσφεύγουσα ασκήσανε αίτηση αναίρεσης. Με τον πρώτο λόγο αναίρεσης η προσφεύγουσα καταλόγιζε στο Διοικητικό Πρωτοδικείο που δίκασε σε πρώτο βαθμό ότι δεν έκανε δεκτό ότι τα δύο αιτήματά της, ήτοι η απόρριψη ή η τροποποίηση της ατομικής κοινοποίησης της 1ης Ιουνίου 2000 και η επιστροφή του ποσού που καταβλήθηκε αχρεωστήτως στο Δημόσιο, μπορούσαν να υποβληθούν σωρευτικά ενώπιον του δικαστηρίου. Με τον δεύτερο λόγο της, η προσφεύγουσα καταλόγιζε στο ίδιο αυτό δικαστήριο ότι απέρριψε το επιχείρημά της σύμφωνα με το οποίο δεν υποχρεούνταν, υπό το πρίσμα των αρχών της ασφάλειας δικαίου και της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, να επιστρέψει την κρατική ενίσχυση που είχε κριθεί μη σύμφωνη προς το κοινοτικό δίκαιο.

29. Με την απόφασή του υπ' αρ. 2894/2012 της 6^{ης} Αυγούστου 2012, το Συμβούλιο της Επικρατείας απέρριψε εν μέρει την αναίρεση της προσφεύγουσας. Έκρινε ότι το εισαγωγικό της δίκης δικόγραφο της προσφεύγουσας αποτελούσε απλώς ανακοπή για την ακύρωση ή την τροποποίηση της προσβληθείσας πράξης και όχι προσφυγή κατά της απόφασης της Επιτροπής της 17ης Μαρτίου 1999. Έκρινε ότι η προσφεύγουσα, την οποία κατά την άποψη του ΣτΕ αφορούσε άμεσα και ατομικά η εν λόγω απόφαση της Επιτροπής, κατά την έννοια του άρθρου 230 της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, όφειλε να είχε ασκήσει προσφυγή κατά της απόφασης αυτής μόνον ενώπιον του Πρωτοδικείου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων

(Tribunal). Προσέθετε ότι, ελλείπει τέτοιας προσφυγής εντός της προβλεπόμενης στο άρθρο 230 της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας προθεσμίας, η νομιμότητα της εν λόγω απόφασης δεν μπορούσε να αμφισβητηθεί ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων. Επικαλούμενο τη νομολογία του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (Δ.Ε.Κ.), το οποίο μετονομάστηκε σε Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Δ.Ε.Ε) από το 2009, ιδίως τις αποφάσεις T-123/09, *Ryanair Ltd*, της 28^{ης} Μαρτίου 2012, C-198/91, *William Cook*, της 19^{ης} Μαΐου 1993, και C-188/92, *TWD*, της 9^{ης} Μαρτίου 1994, το Συμβούλιο της Επικρατείας κατέληξε ότι δεν υπήρχε παραβίαση του άρθρου 6§1 της Σύμβασης.

30. Έκρινε επίσης ότι δεν υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6§1 της Σύμβασης επειδή το ίδιο το Ελληνικό Δημόσιο δεν είχε ασκήσει προσφυγή κατά της απόφασης της Επιτροπής.

31. Επίσης, το Συμβούλιο της Επικρατείας έκρινε ότι η απόφαση αρ. 2380/1994 του Διοικητικού Εφετείου Αθηνών (που κατέστη αμετάκλητη μετά την απόφαση υπ αρ. 2626/1998 του Συμβουλίου της Επικρατείας) δεν παρήγαγε δεδικασμένο που θα μπορούσε να δεσμεύει το Διοικητικό Πρωτοδικείο όσον αφορά το θέμα του εάν η επίδικη ανακεφαλαιοποίηση ήταν σύμφωνη προς το κοινοτικό δίκαιο. Κατά το Συμβούλιο της Επικρατείας, αυτό οφειλόταν στο ότι το ζήτημα αυτό δεν είχε κριθεί από το Διοικητικό Εφετείο: το τελευταίο απλώς απέρριψε ως απαράδεκτη την προσφυγή κατά της υπ' αρ. 203/07.08.1986 υπουργικής αποφάσεως που είχαν ασκήσει κάποιοι παλαιοί μέτοχοι της προσφεύγουσας με τη σκέψη ότι η προσφυγή ασκήθηκε «κατά υπέρβαση των ορίων που επιβάλλονται από τον κοινωνικό και οικονομικό σκοπό» του σχετικού δικαιώματος. Το Συμβούλιο της Επικρατείας έκρινε ότι η προσφεύγουσα δεν «αντλούσε» περιουσιακό δικαίωμα από το δεδικασμένο της υπ' αρ. 2380/1994 απόφασης όσον αφορά τη νομιμότητα της επίμαχης ενίσχυσης. Συνεπώς, η ανάκτηση από το Ελληνικό Δημόσιο μέρους της ενίσχυσης δεν παραβίαζε, κατά το ΣτΕ, το άρθρο 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της Σύμβασης.

32. Τέλος, το Συμβούλιο της Επικρατείας παρέπεμψε το ζήτημα του υπολογισμού των τόκων που έπρεπε να καταβάλει η προσφεύγουσα στο Διοικητικό Πρωτοδικείο Αθηνών.

33. Με την υπ' αρ. 5555/2014 απόφαση της 11ης Απριλίου 2014, το Διοικητικό Πρωτοδικείο έκρινε ότι έπρεπε να ακυρωθεί η υπ' αρ. 3432/2001 απόφαση του Διοικητικού Πρωτοδικείου Αθηνών (βλ. ανωτέρω παρ. 21), να εξεταστεί η ανακοπή της προσφεύγουσας της 30ης Ιουνίου 2000 και να απορριφθεί. Έκρινε ότι δεν εναπόκειται στο Διοικητικό Πρωτοδικείο (πρώτου βαθμού) να εξετάσει τη νομιμότητα της απόφασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 17ης Μαρτίου 1999, και συνεπώς ούτε να εξετάσει το ζήτημα του υπολογισμού του ποσού της ενίσχυσης που έπρεπε να επιστραφεί ούτε το ζήτημα του ύψους του επιτοκίου και του ποσού της ανακεφαλαιοποίησης.

34. Η προσφεύγουσα άσκησε αναίρεση κατά της απόφασης αυτής ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας. Η συζήτηση της αναίρεσης έγινε στις 8 Ιουνίου 2015 και η υπόθεση εξακολουθεί να εκκρεμεί έως σήμερα.

B. Το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

34. Τα οικεία άρθρα της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας έχουν ως εξής:

Άρθρο 92

1.Ενισχύσεις που χορηγούνται υπό οποιαδήποτε μορφή από τα κράτη ή με κρατικούς πόρους και που νοθεύουν ή απειλούν να νοθεύσουν τον ανταγωνισμό διά της ευνοϊκής μεταχείρισεως ορισμένων επιχειρήσεων ή ορισμένων κλάδων παραγωγής είναι ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά, κατά το μέτρο που επηρεάζουν τις μεταξύ κρατών μελών συναλλαγές, εκτός αν η παρούσα συνθήκη ορίζει άλλως.

(...)

3.Δύνανται να θεωρηθούν ότι συμβιβάζονται με την κοινή αγορά:

(...)

β)οι ενισχύσεις για την προώθηση σημαντικών σχεδίων κοινού ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος ή για την άρση σοβαρής διαταραχής της οικονομίας κράτους μέλους·

Άρθρο 93

1.Η Επιτροπή, σε συνεργασία με τα κράτη μέλη, εξετάζει διαρκώς τα καθεστώτα ενισχύσεων που υφίστανται στα κράτη αυτά. Τους προτείνει τα κατάλληλα μέτρα που απαιτεί η προοδευτική ανάπτυξη και η λειτουργία της κοινής αγοράς .

2.Αν η Επιτροπή διαπιστώσει, αφού τάξει προηγουμένως στους ενδιαφερομένους προθεσμία για να υποβάλουν τις παρατηρήσεις τους, ότι ενίσχυση που χορηγείται από ένα κράτος ή με κρατικούς πόρους δεν συμβιβάζεται με την κοινή αγορά κατά το άρθρο 92, ότι η ενίσχυση αυτή εφαρμόζεται καταχρηστικά, αποφασίζει ότι το εν λόγω κράτος οφείλει να την καταργήσει ή να την τροποποιήσει εντός προθεσμίας που η ίδια καθορίζει. Αν το εν λόγω κράτος δεν συμμορφωθεί προς την απόφαση αυτή εντός της ταχθείσης προθεσμίας, η Επιτροπή ή οποιοδήποτε άλλο ενδιαφερόμενο κράτος δύναται να προσφύγει απευθείας στο Δικαστήριο, κατά παρέκκλιση των άρθρων 169 και 170

Άρθρο 230

Το Δικαστήριο ελέγχει τη νομιμότητα των πράξεων που εκδίδονται από κοινού από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, από το Συμβούλιο, την Επιτροπή και την ΕΚΤ, εκτός των συστάσεων και γνωμών και των πράξεων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου που παράγουν νομικά αποτελέσματα έναντι τρίτων.

Για τον σκοπό αυτό, το Δικαστήριο είναι αρμόδιο να αποφαινεται επί προσφυγών που ασκούνται από κράτος μέλος, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο ή την Επιτροπή, λόγω αναρμοδιότητας, παραβάσεως ουσιώδους τύπου, παραβάσεως της παρούσας συνθήκης ή οποιουδήποτε κανόνα δικαίου σχετικού με την εφαρμογή της ή λόγω καταχρήσεως εξουσίας.

Το Δικαστήριο είναι αρμόδιο, υπό τις ίδιες προϋποθέσεις, να αποφαινεται επί προσφυγών που ασκούνται από το Ελεγκτικό Συνέδριο και την ΕΚΤ, με σκοπό τη διατήρηση των προνομίων τους.

Κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο δύναται με τις ίδιες προϋποθέσεις να ασκεί προσφυγή κατά των αποφάσεων που απευθύνονται σ' αυτό, καθώς και κατά αποφάσεων που, αν και εκδίδονται ως κανονισμοί ή αποφάσεις που απευθύνονται σε άλλο πρόσωπο, το αφορούν άμεσα και ατομικά.

Οι προσφυγές που προβλέπονται στο παρόν άρθρο ασκούνται εντός δύο μηνών, υπολογιζομένων, κατά περίπτωση, από τη δημοσίευση της πράξεως, την κοινοποίησή της στον προσφεύγοντα ή, ελλείψει δημοσιεύσεως ή κοινοποίησεως, από την ημέρα κατά την οποία ο προσφεύγων έλαβε γνώση της πράξεως».

36. Οι όροι «...αποφάσεις που απευθύνονται σε άλλο πρόσωπο, το αφορούν άμεσα και ατομικά» έχουν ερμηνευτεί από το ΔΕΚ στην απόφαση *Plaumann κατά Επιτροπής* (υπόθεση 25/62, 15 Ιουλίου 1963, Rec. 197, spéc. 223). Το ΔΕΚ έθεσε την ακόλουθη αρχή:

«Υποκείμενα άλλα από τους αποδέκτες μιας αποφάσεως δεν μπορούν να ισχυριστούν ότι τα αφορά ατομικά, παρά μόνον αν τα θίγει λόγω ορισμένων ξεχωριστών ιδιοτήτων ή μιας πραγματικής καταστάσεως που τα χαρακτηρίζει σε σχέση με κάθε άλλο πρόσωπο και έτσι τα εξατομικεύει κατά τρόπο ανάλογο προς αυτόν του αποδέκτη».

37. Το ΔΕΚ έκρινε επίσης ότι μια απόφαση που διατάσσει την κατάργηση ενίσχυσης που έχει χορηγηθεί από την κυβέρνηση κάποιου Κράτους Μέλους σε επιχείρηση η οποία κατονομάζεται ονομαστικά, αφορά την εν λόγω επιχείρηση ατομικά (ΔΕΚ 730/79, 17 Σεπτ. 1980, *Philip Morris κατά Επιτροπής*, σκ. 5). Επίσης, ένα πρόσωπο το «αφορά άμεσα» μέτρο το οποίο δεν απευθύνεται σε αυτό, μόνον εάν το εν λόγω μέτρο έχει, αυτό καθεαυτό, ως συνέπεια να επιδρά άμεσα στη νομική ή πραγματική κατάσταση του προσώπου. Ειδικότερα, το εν λόγω μέτρο, δεν πρέπει να αφήνει καμία εξουσία εκτιμήσεως σε οποιαδήποτε αρχή ως προς την εφαρμογή του (Tribunal, 22 Απριλίου 1999, T-112/97, *Monsanto Company Επιτροπής*, σκ. 51)

38. Σε μια απόφαση της 28ης Μαρτίου 2012 (T-123/09, *Ryanair Ltd κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής*), το Γενικό Δικαστήριο (Tribunal) επικύρωσε την προηγούμενη νομολογία του, σύμφωνα με την οποία:

«58. Κατά πάγια νομολογία, πρόσωπα άλλα από τους αποδέκτες μιας αποφάσεως δεν μπορούν να ισχυριστούν ότι η απόφαση αυτή τα αφορά ατομικά κατά την έννοια του άρθρου 230, τέταρτο εδάφιο, ΕΚ, παρά μόνον αν τα θίγει λόγω ορισμένων ξεχωριστών ιδιοτήτων ή μιας πραγματικής καταστάσεως που τα χαρακτηρίζει σε σχέση με κάθε άλλο πρόσωπο και έτσι τα εξατομικεύει κατά τρόπο ανάλογο προς αυτόν του αποδέκτη (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 15ης Ιουλίου 1963, 25/62, *Plaumann κατά Επιτροπής*, Συλλογή τόμος 1954-1964, σ. 937, 942· της 19ης Μαΐου 1993, C-198/91, *Cook κατά Επιτροπής*, Συλλογή 1993, σ. I-2487, σκέψη 20, και της 15ης Ιουνίου 1993, C-225/91, *Matra κατά Επιτροπής*, Συλλογή 1993, σ. I-3203, σκέψη 14)».

39. Σε μια απόφαση της 9ης Μαρτίου 1994 (C-188/92, *TWD Textilwerke Deggendorf GmbH*), το Δ.Ε.Κ. αποφάνθηκε ως εξής:

«16. Αποκλείοντας την περίπτωση το κράτος μέλος, αποδέκτης αποφάσεως εκδοθείσας δυνάμει του άρθρου 93, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, της Συνθήκης, να μπορεί να αμφισβητήσει το κύρος της, στα πλαίσια της προβλεπόμενης από το δεύτερο εδάφιο της ίδιας διατάξεως προσφυγής λόγω παραβάσεως, νομολογία θεμελιώνεται ιδίως στο ότι οι οικονομικές προθεσμίες αποσκοπούν στην προστασία της ασφαλείας δικαίου,

αποφευγομένης της επ' αόριστον αμφισβητήσεως των κοινοτικών πράξεων που έχουν έννομες συνέπειες.

17.Οι ίδιες επιτακτικές ανάγκες ασφαλείας δικαίου οδηγούν στον αποκλεισμό της δυνατότητας του δικαιούχου ενισχύσεως, η οποία αποτελεί αντικείμενο αποφάσεως της Επιτροπής εκδοθείσας βάσει του άρθρου 93 της Συνθήκης, ο οποίος είχε το δικαίωμα προσβολής της οικείας αποφάσεως αλλά άφησε να παρέλθει άπρακτη η προβλεπόμενη συναφώς στο άρθρο 173, τρίτο εδάφιο, της Συνθήκης αποσβεστική προθεσμία, να αμφισβητήσει τη νομιμότητα της ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων στα πλαίσια προσφυγής κατά των μέτρων που έλαβαν οι εθνικές αρχές σε εκτέλεση της.

18.Πράγματι, τυχόν αναγνώριση στον ενδιαφερόμενο της δυνατότητας να εναντιωθεί ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, υπό τις προαναφερθείσες περιστάσεις, επικαλούμενος την έλλειψη νομιμότητας της, ισοδυναμεί με αναγνώριση υπέρ αυτού της ευχέρειας να παρακάμψει το απρόσβλητο της έναντι αυτού αποφάσεως μετά την εκπνοή των προθεσμιών ασκήσεως προσφυγής».

40. Στην απόφαση της 8^{ης} Ιουνίου 1995 (T-459/93, *Siemens SA κατά Γερμανίας*), σχετικά με την επιστροφή παράνομων ενισχύσεων, το Πρωτοδικείο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (Tribunal), ανέφερε τα εξής:

97.Από τη νομολογία αυτή προκύπτει ότι, καταρχήν, η αποκατάσταση της προ της καταβολής της παράνομης ενισχύσεως καταστάσεως προϋποθέτει την εξάλειψη όλων των οικονομικών πλεονεκτημάτων που απορρέουν από την ενίσχυση και τα οποία θίγουν τον ανταγωνισμό εντός της κοινής αγοράς. Συνεπώς, μια απόφαση της Επιτροπής η οποία διατάσσει την επιστροφή παρανόμων ενισχύσεων κατ' εφαρμογήν του άρθρου 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης μπορεί να επιβάλλει την είσπραξη τόκων επί των χορηγηθέντων ποσών, προκειμένου να εξαλειφθούν τα παρεπόμενα οικονομικά πλεονεκτήματα από τις ενισχύσεις αυτές.

98.Όπως ανέφερε η Επιτροπή κατά τη διάρκεια της παρούσας δίκης, η μη απαίτηση, κατά την αναζήτηση των ενισχύσεων, τόκων επί των ποσών που χορηγήθηκαν παρανόμως θα ισοδυναμούσε με διατήρηση, εκ μέρους της επιχειρήσεως που έλαβε τα ποσά αυτά, των οικονομικών πλεονεκτημάτων που οφείλονται στη χορήγηση της παράνομης ενισχύσεως και τα οποία συνιστούν χορήγηση ατόκου δανείου. Θα επρόκειτο, συνεπώς, πράγματι για ενίσχυση η οποία θα νόθευε τον ανταγωνισμό ή θα ενείχε τον κίνδυνο νοθεύσεως του.

(...)

101. Όσον αφορά τον καθορισμό της ημερομηνίας από την οποία αρχίζουν να υπολογίζονται οι τόκοι αυτοί, (...)οι εν λόγω τόκοι δεν μπορούν να τρέχουν παρά από την ημερομηνία από την οποία ο αποδέκτης της ενισχύσεως διέθετε πράγματι το εν λόγω κεφάλαιο.

102. (...) Κατά συνέπεια, σύμφωνα με το άρθρο 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης, στην Επιτροπή και όχι στις εθνικές αρχές εναπόκειται, καταρχήν, ο καθορισμός της ημερομηνίας από την οποία αρχίζουν να υπολογίζονται οι τόκοι αυτοί».

41. Στην απόφαση της 13^{ης} Ιουλίου 2011 (T-138/07, *Schindler Holding Ltd και λοιποί κατά Επιτροπής*), το Γενικό Δικαστήριο (Tribunal)² έκρινε ως εξής:

«188. Το δικαίωμα ιδιοκτησίας δεν προστατεύεται μόνον από το διεθνές δίκαιο, αλλά περιλαμβάνεται, επίσης, στις γενικές αρχές του δικαίου της Ένωσης (βλ. απόφαση Kadi και Al Barakaat International Foundation κατά Συμβουλίου και Επιτροπής, σκέψη 187 ανωτέρω, σκέψη 355 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία)».

189. Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι το δικαίωμα ιδιοκτησίας δεν είναι απόλυτο και πρέπει να εξετάζεται σε σχέση προς τη λειτουργία του εντός της κοινωνίας. Επομένως, μπορούν να επιβάλλονται περιορισμοί στην άσκηση του δικαιώματος ιδιοκτησίας, υπό την προϋπόθεση ότι οι περιορισμοί αυτοί ανταποκρίνονται πράγματι προς σκοπούς γενικού συμφέροντος τους οποίους επιδιώκει η Κοινότητα και δεν συνιστούν, σε σχέση με τον επιδιωκόμενο σκοπό, δυσανάλογη και ανεπίτρεπτη παρέμβαση που να θίγει την ίδια την υπόσταση των αναγνωριζόμενων συναφώς δικαιωμάτων (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 11ης Ιουλίου 1989, 265/87, Schröder HS Kraftfutter, Συλλογή 1989, σ. 2237, σκέψη 15· Γερμανία κατά Συμβουλίου, σκέψη 144 ανωτέρω, σκέψη 78, και Kadi και Al Barakaat International Foundation κατά Συμβουλίου και Επιτροπής, σκέψη 187 ανωτέρω, σκέψη 355)».

ΑΙΤΙΑΣΕΙΣ

42. Η προσφεύγουσα παραπονείται για παραβίαση των άρθρων 6§1 και 13 της Σύμβασης καθώς και του άρθρου 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της Σύμβασης.

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΔΙΚΑΙΟ

A. Επί της επικαλούμενης παραβίασης του άρθρου 6§1 της Σύμβασης

43. Η προσφεύγουσα παραπονείται για την άρνηση των ελληνικών δικαστηρίων να εξετάσουν την προσφυγή της κατά πράξης της Διοίκησης με την οποία κηρύχθηκε δικαιούχος της επίμαχης κρατικής ενίσχυσης. Υποστηρίζει ιδίως, αφενός ότι η βλαπτική γι' αυτήν απόφαση δεν ήταν η απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής αλλά η απόφαση των ελληνικών αρχών με την οποία ξεκίνησε η κατά της προσφεύγουσας διαδικασία

² ΣτΜ: Στην απόφαση αυτή το Tribunal είναι πλέον «Γενικό Δικαστήριο».

εκτέλεσης, και αφετέρου ότι η Επιτροπή δεν είχε κατονομάσει τον δικαιούχο της ενίσχυσης, που κατά την άποψη της προσφεύγουσας, ήταν το Ελληνικό Δημόσιο. Καταγγέλλει παραβίαση των άρθρων 6§1 και 13 της Σύμβασης.

44. Δεδομένης της ειδικότητας του Δικαστηρίου στον νομικό χαρακτηρισμό των πραγματικών περιστατικών, λαμβανομένων υπόψη των λόγων για τους οποίους τα ελληνικά δικαστήρια απέρριψαν την αγωγή της προσφεύγουσας, το Δικαστήριο θεωρεί ότι στην παρούσα υπόθεση τίθεται θέμα παραβίασης του δικαιώματος πρόσβασης σε δικαστήριο. Θα εξετάσει συνεπώς την αιτίαση της προσφεύγουσας υπό το πρίσμα του άρθρου 6§1 της Σύμβασης, σύμφωνα με το οποίο:

«1. Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα όπως η υπόθεσίς του δικασθή δικαίως, ... υπό ... δικαστηρίου, ... το οποίον θα αποφασίση, ... επί των αμφισβητήσεων επί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του αστικής φύσεως (...).»

45. Η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι τα επιχειρήματα της Κυβέρνησης είναι αόριστα και αβάσιμα. Υποστηρίζει ότι ανέκαθεν πρόβαλε διάφορους λόγους σε όλες τις εθνικές διαδικασίες προκειμένου να αποδείξει ότι δεν υποχρεούνταν η ίδια να επιστρέψει την επίμαχη ενίσχυση, και ότι τα εθνικά δικαστήρια παρέλειψαν να αποφανθούν ως προς τα επιχειρήματά της. Επικαλείται τη νομολογία του ΔΕΕ και υποστηρίζει, ότι σύμφωνα με τη νομολογία αυτή, η απόφαση της Επιτροπής που διέτασσε την επιστροφή ενίσχυσης που δεν ήταν σύμφωνη προς το ευρωπαϊκό δίκαιο πρέπει να διακρίνεται από τις δράσεις των εθνικών αρχών που εφαρμόζουν την εν λόγω απόφαση και ότι εναπόκειται στα εθνικά δικαστήρια να ορίσουν τον δικαιούχο της ενίσχυσης, πράγμα που ήταν περίπλοκο. Συναφώς, η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι οι ελληνικοί νόμοι 4002/2011 και 4152/2013 προβλέπουν επίσης ότι εναπόκειται στις εθνικές αρχές, και ιδίως σε διάφορες υπηρεσίες της Διοίκησης, και όχι στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, να ταυτοποιήσει τον εν λόγω δικαιούχο. Τέλος, η προσφεύγουσα προσάπτει στο Συμβούλιο της Επικρατείας ότι «αρνήθηκε» ή ότι τουλάχιστον «παραμέλησε» να προσφύγει στο ΔΕΕ με προδικαστικό ερώτημα σχετικά με την απόφαση της Επιτροπής της 17^{ης} Μαρτίου 1999 σχετικά με το θεμέλιο του άρθρου 267 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

46. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι η προσφεύγουσα ζητεί στην πραγματικότητα από το Δικαστήριο να εξετάσει και να αναιρέσει την αιτιολογία της υπ' αρ. 2894/2012 απόφασης του ΣτΕ. Υποστηρίζει ότι το Συμβούλιο της Επικρατείας απέρριψε την αναίρεση της προσφεύγουσας με συγκεκριμένη και εμπεριστατωμένη αιτιολογία και αφού εξέτασε εις βάθος όλους τους λόγους της αναιρεσείδουσας. Αναφέρει επίσης ότι η προσφεύγουσα ουδέποτε προσέφυγε στο Πρωτοδικείο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (Tribunal) με προσφυγή κατά της απόφασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 17ης Μαρτίου 1999. Προσθέτει ότι ακόμη και εάν η εν λόγω απόφαση δεν απευθυνόταν στην προσφεύγουσα, εν τούτοις της αφορούσε άμεσα και ατομικά. Θεωρεί ότι η απόφαση κατέστη απρόσβλητη λόγω της αμέλειας της προσφεύγουσας και ότι για τον λόγο αυτό δεν επιδεχόταν άσκηση προσφυγής ενώπιον του Πρωτοδικείου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (Tribunal), και αυτό πολύ πριν την έκδοση της απόφασης της Δ.Ο.Υ. Αθηνών που διέταξε την ανάκτηση των επίμαχων ποσών. Κατά την Κυβέρνηση, το βάσιμο της απόφασης της Επιτροπής μπορούσε να εξεταστεί μόνον από το Πρωτοδικείο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (Tribunal), μετά από προσφυγή της προσφεύγουσας. Συνεπώς, η Κυβέρνηση θεωρεί ότι τα εθνικά δικαστήρια δεν μπορούσαν να επιδοθούν σε παρεμπόμποντα έλεγχο.

47. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει κατά πρώτον ότι το άρθρο 6§1 της Σύμβασης εγγυάται για καθέναν το δικαίωμα του στο να εξεταστεί από δικαστήριο οποιαδήποτε αμφισβήτηση σχετική με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του αστικής φύσης (*Golder κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, απόφαση της 21^{ης} Φεβρουαρίου 1975, §36, σειρά Α αρ. 18). Αυτό το «δικαίωμα σε δικαστήριο», του οποίου πτυχή απλώς αποτελεί το δικαίωμα πρόσβασης σε δικαστήριο, κατοχυρώνεται για οποιοδήποτε πρόσωπο που θεωρεί κατά τρόπο υπερασπισίμο, ότι η παρέμβαση στην άσκηση των αστικής φύσης δικαιωμάτων του είναι αυθαίρετη και υποστηρίζει ότι δεν είχε τη δυνατότητα να παραπονεθεί με την αιτίαση αυτή ενώπιον δικαστηρίου που παρουσιάζει τις εγγυήσεις του άρθρου 6§1 (βλ. ιδίως, *Roche κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, [GC], αρ. 32555/96, §117, CEDH 2005-X, και *Salontaji-Drobnjak κατά Σερβίας*, αρ. 36500/05, §132, 13 Οκτωβρίου 2009).

48. Το δικαίωμα πρόσβασης σε δικαστήριο δεν είναι απόλυτο και μπορεί να του επιβληθούν περιορισμοί, οι οποίοι γίνονται σιωπηρά δεκτοί, καθόσον από τη φύση του

καλεί για ρύθμιση από το Κράτος, ρύθμιση που μπορεί να διαφέρει με το πέρασμα του χρόνου και ανάλογα με τον χώρο, ανάλογα με τις ανάγκες και τους πόρους της κοινότητας και των ατόμων (*Ashingdane κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, 28 Μαΐου 1985, §57, σειρά Α, αρ. 93). Κατά την θέσπιση της σχετικής ρύθμισης τα συμβαλλόμενα Κράτη έχουν ορισμένη διακριτική ευχέρεια. Μολονότι εναπόκειται στο Δικαστήριο να αποφανθεί σε τελευταίο βαθμό ως προς την τήρηση των απαιτήσεων της Σύμβασης, εντούτοις δεν μπορεί με την κρίση του να υποκαταστήσει την εκτίμηση των εθνικών αρχών ως προς το ποια θα μπορούσε να είναι η καλύτερη πολιτική επί του θέματος. Εν τούτοις, οι περιορισμοί που εφαρμόζονται δεν μπορούν να περιορίζουν την πρόσβαση κάποιου ατόμου κατά τρόπο ή σε τέτοιο βαθμό που να θίγεται η ίδια η υπόσταση του εν λόγω δικαιώματος. Επιπροσθέτως, οι εν λόγω περιορισμοί είναι σύμφωνοι προς το άρθρο 6§1 μόνον εάν επιδιώκουν νόμιμο σκοπό και εάν υπάρχει εύλογη σχέση αναλογικότητας μεταξύ των χρησιμοποιούμενων μέσων και του επιδιωκόμενου σκοπού (βλ. μεταξύ πολλών άλλων, *Stanev κατά Βουλγαρίας* [GC], αρ. 36760/06, §230, CEDH 2012).

49. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει επίσης ότι αποστολή του είναι, σύμφωνα με το άρθρο 19 της Σύμβασης, η τήρηση των δεσμεύσεων που απορρέουν από τη Σύμβαση για τα Συμβαλλόμενα Μέρη. Ειδικότερα, το Δικαστήριο δεν είναι αρμόδιο να εξετάσει προσφυγή σχετική με πλάνη περί τα πράγματα ή περί το δίκαιο στα οποία φέρεται να έχει υποπέσει εθνικό δικαστήριο, ούτε να υποκαταστήσει με την κρίση του την κρίση των εθνικών δικαστηρίων ή άλλων εθνικών αρχών, εκτός εάν και στο μέτρο που θεωρεί ότι η εν λόγω πλάνη επέφερε προσβολή των δικαιωμάτων και ελευθεριών που προστατεύονται από τη Σύμβαση. Με άλλα λόγια, το Δικαστήριο μπορεί να αμφισβητήσει την κρίση των εθνικών αρχών μόνον εάν από την κρίση αυτή προκύπτει προφανής αυθαιρεσία (*Syssoyeva και λοιποί κατά Λεττονίας*, [GC], αρ. 60654/00, §89, CEDH 2007-I).

50. Στην υπό κρίση υπόθεση το Δικαστήριο λαμβάνει υπόψη ότι η προσφεύγουσα προσέφυγε σε τρεις βαθμούς δικαιοδοσίας με προσφυγή για ακύρωση της απόφασης της 1ης Ιουνίου 2000 με την οποία το Ελληνικό Δημόσιο της ζητούσε να καταβάλει ορισμένα ποσά για ενίσχυση που κρίθηκε μη σύμφωνη προς το κοινοτικό δίκαιο και για τόκους. Αποφαινόμενο σε τελευταίο βαθμό το Συμβούλιο της Επικρατείας απέρριψε

την αναίρεση της προσφεύγουσας. Έκρινε ότι η ενδιαφερομένη θα έπρεπε να είχε προσφύγει, εντός της προβλεπόμενης προθεσμίας, στο Πρωτοδικείο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (Tribunal) με προσφυγή κατά της απόφασης της Επιτροπής της 17ης Μαρτίου 1999 η οποία την αφορούσε άμεσα και ατομικά, και σύμφωνα με την οποία (απόφαση), η ανακεφαλαιοποίησή της ήταν εν μέρει μη σύμφωνη με το κοινοτικό δίκαιο λόγω του ότι συνιστούσε κρατική «ενίσχυση» κατά την έννοια της Συνθήκης και στρέβλωση στη λειτουργία της κοινής αγοράς. Αναφερόμενο στη νομολογία του Δ.Ε.Ε, το Συμβούλιο της Επικρατείας έκρινε ότι η προσφεύγουσα δεν είχε πλέον τη δυνατότητα να αμφισβητήσει τη νομιμότητα της απόφασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων.

51. Το Δικαστήριο σημειώνει συναφώς ότι η απόφαση *TWD Textilwerke Deggendorf GmbH* του Δ.Ε.Ε έθεσε ως αρχή το ότι εάν επιτρεπόταν σε πρόσωπο που δεν προσέφυγε εντός της απαιτούμενης προθεσμίας στα αρμόδια κοινοτικά δικαστήρια να αντιταχθεί ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων κατά της εκτέλεσης απόφασης της Επιτροπής επικαλούμενο τον παράνομο χαρακτήρα αυτής, τότε το εν λόγω πρόσωπο θα είχε τη δυνατότητα να παρακάμψει τον οριστικό χαρακτήρα της εν λόγω απόφασης.

52. Όταν το Δικαστήριο καλείται να αποφανθεί ως προς τον δίκαιο χαρακτήρα της διαδικασίας ή ως προς την πρόσβαση σε δικαστήριο, δεν εναπόκειται στο Δικαστήριο να ερμηνεύσει το δίκαιο της Ένωσης ή το εθνικό δίκαιο ούτε *a fortiori* να αποφανθεί για το ποια ήταν βλαπτική πράξη για την προσφεύγουσα, η απόφαση της Επιτροπής της 17ης Μαρτίου 1999 ή η απόφαση των διοικητικών αρχών της 1ης Ιουνίου 2000. Ούτε εναπόκειται στο Δικαστήριο να αποφανθεί για το εάν η προσφεύγουσα είχε ή όχι έννομο συμφέρον, εν προκειμένω για να αμφισβητήσει την προαναφερθείσα απόφαση της Επιτροπής.

53. Ωστόσο, το Δικαστήριο λαμβάνει υπόψη τους όρους του άρθρου 230 της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, όπως ίσχυε κατά την εποχή των πραγματικών περιστατικών καθώς και την οικεία νομολογία του ΔΕΕ και του Πρωτοδικείου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (Tribunal) (βλ. ανωτέρω παράγραφοι 35-41). Το Δικαστήριο παρατηρεί επίσης ότι μολοντί η απόφαση της Επιτροπής της 17^{ης} Μαρτίου 1999 δεν απευθυνόταν στην προσφεύγουσα, εντούτοις την αφορούσε άμεσα:

τόσο ο τίτλος της «απόφαση για την κρατική ενίσχυση της Ελλάδας υπέρ της ΑΓΕΤ ΗΡΑΚΛΗΣ (βλ. ανωτέρω παράγραφο 12) όσο και το οικείο δελτίο τύπου στον τίτλο του οποίου αναφερόταν ότι «η Επιτροπή κλείνει τη διαδικασία κατά της Ηρακλής σχετικά με κρατικές ενισχύσεις» (βλ. ανωτέρω παράγραφο 15), αποδεικνύουν ότι η προσφεύγουσα αναφερόταν ονομαστικά και θιγόταν η πραγματική της κατάσταση όσον αφορά την επιστροφή ενίσχυσης που εισπράχθηκε αχρεωστήτως.

54. Αυτό άλλωστε ήταν και το συμπέρασμα του Συμβουλίου της Επικρατείας το οποίο, προκειμένου να απορρίψει την αναίρεση της προσφεύγουσας, βασίστηκε στην παράλειψη της τελευταίας -την οποία, κατά την άποψή του ΣτΕ, αφορούσε άμεσα και ατομικά η απόφαση της Επιτροπής της 17^{ης} Μαρτίου 1999- να κάνει χρήση της προβλεπόμενης στο άρθρο 230 της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας προσφυγής, δυνατότητα η οποία έχει επιβεβαιωθεί επανειλημμένως από τη νομολογία του Δ.Ε.Ε. και του Πρωτοδικείου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (Tribunal). Λαμβάνοντας υπόψη τα ανωτέρω, το Δικαστήριο θεωρεί ότι η προσφεύγουσα διέθετε άλλα ένδικα βοηθήματα για να προστατεύσει αποτελεσματικά τα δικαιώματά της που προστατεύονται από τη Σύμβαση, εν προκειμένω το δικαίωμα στην περιουσία που προστατεύεται από το άρθρο 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου (σχετικά με την αναγνώριση του ίδιου δικαιώματος από την έννομη τάξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, βλ. ανωτέρω την παρατεθείσα στην παράγραφο 41 απόφαση και τις παραπομπές στη νομολογία, η οποία ανατρέπει στην εποχή των πραγματικών περιστατικών της υπό κρίση υπόθεσης).

55. Όσον αφορά το επιχείρημα της προσφεύγουσας σύμφωνα με το οποίο το Συμβούλιο της Επικρατείας δεν προσέφυγε στο Δ.Ε.Ε. με προδικαστικό ερώτημα, το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι η απόφαση για προσφυγή στο Δ.Ε.Ε. με προδικαστικό ερώτημα είναι της αποκλειστικής αρμοδιότητας του εθνικού δικαστή, που έχει επιληφθεί της υπόθεσης, στο πλαίσιο του μεταξύ του ιδίου και του Δ.Ε.Ε. δικαστικού διαλόγου που προβλέπεται από τις Συνθήκες. Το Δικαστήριο επισημαίνει ότι η προσφεύγουσα δεν υποστήριξε ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας ότι ήταν απαραίτητο ένα τέτοιο αίτημα. Σε κάθε περίπτωση, υπό το πρίσμα της απόφασης και του σκεπτικού του Συμβουλίου της Επικρατείας, το Δικαστήριο δεν διακρίνει κανένα στοιχείο ικανό να καταστήσει αυθαίρετο ή προδήλως μη δικαιολογημένο το ότι το

Συμβούλιο της Επικρατείας δεν προέβη στην υπό κρίση υπόθεση σε προδικαστική παραπομπή (renvoi préjudiciel).

56. Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των περιστάσεων, το Δικαστήριο θεωρεί ότι το Συμβούλιο της Επικρατείας δεν υπερέβη τη διακριτική του ευχέρεια απορρίπτοντας την αναίρεση προσφεύγουσας. Λαμβανομένου υπόψη του άλλου ενδίκου βοηθήματος που είχε στη διάθεσή της, δεν είναι δυνατόν να υποστηριχθεί ότι οι περιορισμοί πρόσβασης στα ελληνικά δικαστήρια για τη διευθέτηση της διαφοράς της προσφεύγουσας με το Ελληνικό Δημόσιο προσέβαλαν την ίδια την υπόσταση του «δικαιώματός της σε δικαστήριο». (βλ. *mutatis mutandis*, *Waite και Kennedy κατά Γερμανίας*, [GC], αρ. 26083/94, §73, CEDH 1999-I).

57. Από τα ανωτέρω συνάγεται ότι το μέρος αυτό της προσφυγής πρέπει να απορριφθεί ως προδήλως αβάσιμο, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 35 §3α) και 4 της Σύμβασης.

B. Επί της επικαλούμενης παραβίασης του άρθρου 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της Σύμβασης

58. Η προσφεύγουσα παραπονείται για παραβίαση του δικαιώματός της στον σεβασμό της περιουσίας της που προστατεύεται από το άρθρο 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου, το οποίο στο μέρος που ενδιαφέρει την παρούσα υπόθεση, έχει ως εξής:

«Παν φυσικόν ή νομικόν πρόσωπον δικαιούται σεβασμού της περιουσίας του. Ουδείς δύναται να στερηθή της ιδιοκτησίας αυτού ειμή δια λόγους δημοσίας ωφελείας και υπό τους προβλεπομένους, υπό του νόμου και των γενικών αρχών του διεθνούς δικαίου, όρους».

59. Η προσφεύγουσα δηλώνει πρώτον ότι κανένας έγκυρος λόγος δημοσίου συμφέροντος δεν δικαιολογούσε την είσπραξη από αυτήν της ενίσχυσης που κηρύχθηκε ως μη σύμφωνη με το κοινοτικό δίκαιο, πολύ περισσότερο δε επειδή το Ελληνικό Δημόσιο διατήρησε το πλεονέκτημα της ενίσχυσης μετά την ιδιωτικοποίηση της εταιρείας. Εν συνεχεία υποστηρίζει ότι, ακόμη και εάν υποτεθεί ότι διακυβευόταν κάποιο δημόσιο συμφέρον, στην υπό κρίση υπόθεση δεν τηρήθηκε η αρχή της αναλογικότητας, καθώς το Ελληνικό Δημόσιο, όχι μόνον εισέπραξε, κατά την άποψη

της, το σύνολο της ενίσχυσης, αλλά και τους κεφαλαιοποιημένους τόκους, οι οποίοι ήσαν υπέρμετροι κατά την άποψή της, και οι οποίοι υπολογίστηκαν σε περίοδο δεκατεσσάρων ετών (ήτοι το δεκαπλάσιο της ενίσχυσης που κηρύχθηκε ως ασύμβατη προς το κοινοτικό δίκαιο). Η προσφεύγουσα παραπονείται ιδίως για παραβίαση των αρχών της ασφάλειας δικαίου και της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης λόγω, αφενός της περιόδου των δεκατεσσάρων ετών που διέρρευσε μεταξύ της υπ' αρ. 203/1986 υπουργικής απόφασης και της ημερομηνίας κατά την οποία η προσφεύγουσα υποχρεώθηκε να καταβάλει το ποσό των 25 837 897 243 δρχ., και αφετέρου λόγω των αποφάσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 7ης Οκτωβρίου 1987 και της 1ης Αυγούστου 1991 καθώς και των αποφάσεων 2380/1994 και 2626/1998 του Διοικητικού Εφετείου Αθηνών και του Συμβουλίου της Επικρατείας, που κατά την άποψή της, ήταν ευνοϊκές γι αυτήν στο μέτρο που διαπίστωναν ότι δεν υπήρξε κρατική ενίσχυση υπέρ αυτής.

60. Η Κυβέρνηση επικαλείται την προαναφερθείσα απόφαση του Δ.Ε.Ε., *TWD Textilwerke Deggendorf GmbH* (βλ. ανωτέρω §39), και υποστηρίζει ότι ο απρόσβλητος χαρακτήρας της απόφασης της Επιτροπής, η οποία εκδόθηκε κατ' εφαρμογήν του άρθρου 93 της Συνθήκης και η οποία όριζε την προσφεύγουσα ως αδιαμφισβήτητη δικαιούχο της κρατικής ενίσχυσης, δεσμεύει τα εθνικά δικαστήρια βάσει της αρχής της ασφάλειας δικαίου. Υποστηρίζει ότι, κατά συνέπεια, το Ελληνικό κράτος υποχρεούτο να λάβει όλα τα απαραίτητα μέτρα για την ανάκτηση της παράνομης ενίσχυσης. Κατά την άποψη της Κυβέρνησης, η αρχική απόφαση της Επιτροπής που, το 1987, δεν είχε αντίρρηση για την επίμαχη ενίσχυση δεν αρκούσε για τη δημιουργία δικαιολογημένης εμπιστοσύνης λόγω του ότι η προσφεύγουσα ήξερε ότι η εν λόγω απόφαση υπόκειται στον τελικό έλεγχο των δικαστικών οργάνων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και ότι μπορεί να ακυρωνόταν μετά από ενδεχόμενη προσφυγή των ανταγωνιστριών εταιρειών, όπως και έγινε. Όσον αφορά το ζήτημα της πληρωμής των τόκων και της κεφαλαιοποίησής τους, η Κυβέρνηση αναφέρει ότι το άρθρο 93 §2 της Συνθήκης προέβλεπε μια τέτοια πληρωμή και ότι το ποσό των τόκων αντιστοιχούσε στην πραγματικότητα στο οικονομικό πλεονέκτημα που άντλησε η δικαιούχος της κρατικής ενίσχυσης κατά το χρονικό διάστημα κατά το οποίο είχε στη διάθεσή της την εν λόγω ενίσχυση.

61. Σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου, το άρθρο 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου, που εγγυάται κατ' ουσίαν το δικαίωμα στην ιδιοκτησία, περιέχει τρεις διακριτούς κανόνες (βλ. μεταξύ πολλών άλλων, *Vistins και Perepjolins κατά Λεττονίας*, [GC], αρ. 71243/01, §93, 25 Οκτωβρίου 2012): ο πρώτος κανόνας, που εκφράζεται στην πρώτη φράση της πρώτης παραγράφου και έχει γενικό χαρακτήρα, διακηρύσσει την αρχή του σεβασμού της περιουσίας. Ο δεύτερος κανόνας που περιέχεται στην δεύτερη φράση της ίδιας παραγράφου, αφορά την στέρηση της ιδιοκτησίας και την εξαρτά από ορισμένες προϋποθέσεις. Όσον αφορά δε τον τρίτο, που περιέχεται στη δεύτερη παράγραφο, αναγνωρίζει στα Συμβαλλόμενα Κράτη την εξουσία, μεταξύ άλλων, να θεσπίσουν νόμους για τη ρύθμιση της χρήσης της περιουσίας σύμφωνα προς το δημόσιο συμφέρον. Ο δεύτερος και ο τρίτος κανόνας, που αφορούν ειδικότερα παραδείγματα προσβολής του δικαιώματος στην ιδιοκτησία, πρέπει να ερμηνεύονται υπό το πρίσμα της αρχής που θεσπίζεται με τον πρώτο κανόνα.

62. Εντούτοις το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι η έννοια της «περιουσίας» που αναφέρεται στο πρώτο μέρος του άρθρου 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου έχει αυτόνομο περιεχόμενο που δεν περιορίζεται στην ιδιοκτησία υλικών αγαθών και το οποίο είναι ανεξάρτητο από τυπικούς χαρακτηρισμούς του εθνικού δικαίου: ορισμένα άλλα δικαιώματα και συμφέροντα που αποτελούν ενεργητικό μπορούν να θεωρηθούν ως «περιουσιακά δικαιώματα» και επομένως ως «περιουσία» για τους σκοπούς της διάταξης αυτής. Σε κάθε υπόθεση, πρέπει να εξεταστεί εάν τα πραγματικά περιστατικά εξεταζόμενα στο σύνολό τους, κατέστησαν τον προσφεύγοντα δικαιούχο ενός ουσιαστικής φύσεως συμφέροντος που προστατεύεται από το άρθρο 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου (βλ. μεταξύ πολλών άλλων *Broniowski κατά Πολωνίας* [GC], αρ. 31443/96, § 129, CEDH 2000-V και *Beyeler κατά Ιταλίας* [GC], αρ. 33202/96, § 100, CEDH 2000-I).

63. Το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι το ποσό που κλήθηκε τελικά να καταβάλει η προσφεύγουσα υπερέβαινε το ποσό της επίμαχης παράνομης ενίσχυσης –λαμβανομένου υπόψη του ποσού που απαιτήθηκε λόγω των κεφαλαιοποιημένων τόκων δεκατέσσερα χρόνια αργότερα. Επομένως, θεωρεί ότι η προσφεύγουσα είχε περιουσιακό συμφέρον που εμπίπτει στην προστασία του άρθρου 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου.

64. Συνεπώς η απόφαση της 1ης Ιουνίου 2000 με την οποία το Κράτος ζήτησε από την προσφεύγουσα να του καταβάλει ορισμένα ποσά για ενίσχυση που κρίθηκε μη σύμφωνη προς το κοινοτικό δίκαιο και για τόκους μπορεί να θεωρηθεί ως παρέμβαση στο δικαίωμα σεβασμού της περιουσίας της ενδιαφερομένης.

65. Λαμβανομένων υπόψη των ιδιαιτεροτήτων της παρούσας υπόθεσης το Δικαστήριο θεωρεί ότι η επίδικη κατάσταση δεν αποτελεί απαλλοτρίωση ούτε ρύθμιση της χρήσης της περιουσίας, αλλά εμπίπτει στην πρώτη φράση της πρώτης παραγράφου του άρθρου 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου το οποίο διακηρύσσει, κατά τρόπο γενικό, την αρχή του σεβασμού της περιουσίας (βλ. κατά την έννοια αυτή, *Almeida Garrett, Mascarenhas Falcao και λοιποί κατά Πορτογαλίας*, αρ. 29813/96 και 30229/96, §§ 43 et 48, CEDH 2000-I.).

66. Το Δικαστήριο λαμβάνει υπόψη ότι δεν αμφισβητείται το ότι η επίμαχη παρέμβαση «προβλεπόταν από το νόμο», όπως απαιτεί το άρθρο 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου, εν προκειμένω προβλεπόταν από το κοινοτικό δίκαιο, και ότι επεδίωκε νόμιμο σκοπό, ήτοι να αποκατασταθεί η στρέβλωση της αγοράς που προκλήθηκε από την χορήγηση της εν λόγω ενίσχυσης. Εντούτοις, εναπόκειται στο Δικαστήριο να εξετάσει, υπό το πρίσμα του γενικού κανόνα του εν λόγω άρθρου, εάν διατηρήθηκε μια δίκαιη ισορροπία μεταξύ των απαιτήσεων του δημοσίου συμφέροντος και των δικαιωμάτων των ενδιαφερομένων προσώπων. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει συναφώς ότι η μέριμνα για τη διασφάλιση μιας «δίκαιης ισορροπίας» μεταξύ των απαιτήσεων του δημοσίου συμφέροντος της κοινότητας και τις επιταγές της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων του ατόμου αντανάκλαται στη διάρθρωση ολόκληρου του άρθρου 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου και η οποία μεταφράζεται με την ανάγκη ύπαρξης εύλογης σχέσης αναλογικότητας μεταξύ των χρησιμοποιούμενων μέσων και του επιδιωκόμενου σκοπού (βλ. μεταξύ άλλων, προαναφερθείσα *Vistiņš και Perepjolkins*, §§ 108-109, και *Ruspoli Morenes κατά Ισπανίας*, αρ. 28979/07, §36, 28 Ιουνίου 2011). Ο έλεγχος της ύπαρξης μιας τέτοιας ισορροπίας απαιτεί μια συνολική εξέταση των διαφόρων επίμαχων συμφερόντων.

67. Πρώτον, το Δικαστήριο θεωρεί γενικά ότι η είσπραξη μιας κρατικής ενίσχυσης που χορηγήθηκε παρανόμως δεν μπορεί να θεωρηθεί ως δυσανάλογο μέτρο υπό το

πρίσμα του άρθρου 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου. Όταν η Επιτροπή θεωρεί ότι η χορήγηση μιας κρατικής ενίσχυσης σε μια επιχείρηση είχε ως συνέπεια τη νόθευση του ανταγωνισμού και επηρέασε τις ανταλλαγές μεταξύ των κρατών μελών, είναι φυσικό το Κράτος να υποχρεωθεί να την εισπράξει προκειμένου να αποκατασταθεί η προηγούμενη κατάσταση.

68. Δεύτερον, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι η προσφεύγουσα θεμελιώνει τον ισχυρισμό της περί προσβολής της αρχής της αναλογικότητας και της ασφάλειας δικαίου στο χρονικό διάστημα που διέρρευσε μεταξύ της χορήγησης της ενίσχυσης και της απόφασης της Επιτροπής της 17ης Μαρτίου 1999, καθώς και στην υποχρέωση που της επιβλήθηκε να επιστρέψει το επίμαχο ποσό προσαυξημένο με κεφαλαιοποιημένους τόκους, οι οποίοι κατά την γνώμη της ήταν υπερβολικοί.

69. Όσον αφορά το χρονικό διάστημα (διάρκεια), το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι για τις διάφορες φάσεις της διαδικασίας μεταξύ 1986 και 1999, όπως περιγράφονται ανωτέρω στις παραγράφους 7, 87, 10 και 11, δεν ευθύνεται το καθ' ου η προσφυγή Κράτος.

70. Η υποχρέωση της προσφεύγουσας να καταβάλει κεφαλαιοποιημένους τόκους δεν μπορεί να θεωρηθεί ούτε αυτή ως παράγοντας που συνέβαλε στην παραβίαση, όπως υποστηρίζει η προσφεύγουσα, των αρχών της ασφάλειας δικαίου και της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης. Οι αρχές αυτές είναι συμφυείς τόσο με το κοινοτικό δίκαιο όσο και με το άρθρο 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της Σύμβασης (βλ. ενδεικτικά, *Ζαφρανάς κατά Ελλάδας*, αρ. 4056/08, 4 Οκτωβρίου 2011). Εντούτοις, όχι μόνον το άρθρο 93§2 της Συνθήκης προέβλεπε μια τέτοια καταβολή, αλλά το Πρωτοδικείο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (Tribunal) στην απόφασή του SIEMENS SA κατά Γερμανίας, διευκρίνισε ότι επιβάλλεται η είσπραξη τόκων επί ποσών που χορηγήθηκαν παράνομα προκειμένου να εξαλειφθούν τα οικονομικά πλεονεκτήματα που επακολούθησαν της παράνομης ενίσχυσης, και ότι οι τόκοι αυτοί έπρεπε να αρχίσουν να τρέχουν από την ημερομηνία από την οποία ο δικαιούχος της ενίσχυσης είχε πράγματι στη διάθεσή του την εν λόγω ενίσχυση. Εξάλλου, το ότι υπήρξε κεφαλαιοποίηση των τόκων είχε γίνει γνωστό στην προσφεύγουσα με δύο έγγραφα της Επιτροπής της 28ης Μαΐου 1999 και της 25ης Μαρτίου 2002. Επιπλέον, το ζήτημα του

ακριβούς υπολογισμού του ποσού των τόκων που πρέπει να καταβληθούν από την προσφεύγουσα εκκρεμεί ενώπιον των εθνικών διοικητικών δικαστηρίων (βλ. ανωτέρω παράγραφο 33).

71. Κατά συνέπεια το Δικαστήριο θεωρεί ότι δεν υπήρξε προσβολή των αρχών της αναλογικότητας και της ασφάλειας δικαίου λόγω της επιστροφής εκ μέρους της προσφεύγουσας της ενίσχυσης που εισπράχθηκε παρανόμως, προσαυξημένης με κεφαλαιοποιημένους τόκους.

72. Από τα ανωτέρω συνάγεται ότι το μέρος αυτό της προσφυγής πρέπει να απορριφθεί ως προδήλως αβάσιμο, κατ' εφαρμογή του άρθρου 35§§3α) και 4 της Σύμβασης.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο, ομόφωνα,

Κηρύσσει απαράδεκτη την προσφυγή.

Συντάχθηκε στη γαλλική γλώσσα και εν συνεχεία κοινοποιήθηκε εγγράφως στις 3 Νοεμβρίου 2016.

Abel Campos

Mirjana Lazarova Trajkovska

Γραμματέας

Πρόεδρος

Ακριβής μετάφραση από το συνημμένο έγγραφο

Η μεταφράστρια

Μαρία Καραμπάτσα